

”Pornossa kukaan ei sano ei – eikä pahoita mieltään”
Kirjallisuuskatsaus alaikäisen vahingoittavasta
seksuaalikäyttäytymisestä

Ulla Sandström
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Jyväskylän yliopiston
Avoin yliopisto
Kevät 2022

TIIVISTELMÄ

PORNOSSA KUKAAN EI SANO EI – EIKÄ PAHOITA MIELTÄÄN **Kirjallisuuskatsaus alaikäisen vahingoittavasta seksuaalikäyttäytymisestä**

Ulla Sandström
Kandidaatin tutkielma
Sosiaalityö
Jyväskylän yliopiston
Avoin yliopisto
Ohjaaja: Helky Häkli
Kevät 2022
Sivumäärä: 29 sivua

Tässä kirjallisuuteen pohjautuvassa tutkielmassa selvitän alaikäisen vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen johtaneita taustatekijöitä. Tutkielmani perustuu vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen syyllistyneen tekijän näkökulmaan. Tutkimusaineistoni koostuu yhdeksästä kansainvälisestä tieteellisestä artikkelista, jotka käsittelevät alaikäisen vahingollisen seksuaalikäyttäytymisen taustatekijöitä ja niihin vaikuttavia olosuhteita. Tutkimuksen taustateorianaan käytän sosiaalisen oppimisen teoriaa, jonka mukaan nuori oppii vahingoittavaa seksuaalikäyttäytymistä oman kokemuksen kautta tai havainnoimalla roolimalleja. Vahingoittavalla seksuaalikäyttäytymisellä tarkoitan sopimattomia ja haitallisia seksuaalisia tekoja, joita alaikäinen kohdistaa lapsiin, ikätovereihin tai aikuisiin. Merkittävä osa tapauksista ei tule viranomaisten tietoon, jolloin vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen ei pystytä varhaisessa vaiheessa puuttumaan oikeudellisin toimin tai interventioin. Alaikäisen riski seksiriippuvuuteen kasvaa tekojen jatkuessa, jolloin hän jatkaa vahingoittavaa seksuaalikäyttäytymistä aikuisena.

Tutkimusaineiston perusteella taustatekijöitä alaikäisen vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen ovat lapsuudenaikainen hyväksikäyttökokemus, kaoottinen perhetilanne, median vaikutus, heikot kognitiiviset ja sosiaaliset taidot ja huono koulumenestys. Kodilla, koululla, kaveripiirillä ja medialla on merkittävä rooli oppimismalleina. Alaikäisten vahingollista seksuaalista käyttäytymistä on tutkittu Suomessa vähän, vaikka ilmiön vahingollisuus on lukuisissa kansainvälisissä tutkimuksissa tunnistettu.

Asiasanat; vahingoittava seksuaalikäyttäytyminen, hyväksikäyttö, harmful sexual behavior, young sex offender

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO.....	1
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TIETEELLISET KÄSITTEET.....	2
2.1 Vahingoittava seksuaalikäyttäytyminen.....	3
2.2 Oikeuskäytäntö ja lastensuojelu.....	4
2.3 Sosiaalinen oppiminen tutkielman taustateorian.....	5
3. TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	6
3.1 Tutkimusmenetelmän kuvaus ja tutkimuskysymykset.....	7
3.2 Aineiston valinta.....	7
4 TULOKSET.....	10
4.1 Tekijän tai vanhemman kokema seksuaalinen hyväksikäyttö.....	11
4.2 Lapsen psyykinen pahoinvointi.....	15
4.3 ” <i>Paha perhe</i> ” ja kiintymyssuhteet.....	16
4.4 Pornografia ja kaverit.....	20
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	21
6 LÄHTEET.....	26

1 JOHDANTO

Toimittaja Venla Timosen artikkeli Helsingin sanomissa 26.9.2019: *”Vahingolliseen seksuaaliseen tekoon syyllistynyt 13-vuotias tekijä majoittui 7- ja 9- vuotiaiden veljesten kanssa kesäleirillä kolmistaan samassa mökissä. 13-vuotias tekijä lupasi lainata pojille pelilaitettaan, jos hän sai antaa kummallekin pojalle suuseksiä. Pojat pakotettiin tekoon. Tapahtumat olivat vuonna 2017, mutta poikien äiti kuuli leirin tapahtumista kesällä 2019. Pojat olivat päättäneet, ettei asiasta kannata kertoa kenellekään peläten, ettei heitä uskota tai aikuiset suuttuvat. Myös epäilty tekijä oli kieltänyt lapsia puhumasta asiasta.... Tapahtuman jälkeen pojat oireilivat pari vuotta peläten teini-ikäisiä ja karttaen kavereita. Toinen pojista pelkäsi muuttuvansa itsekin hyväksikäyttäjäksi.”*

Yllä oleva artikkeli poikien hyväksikäytöstä kuvaa tekijän, lapsen rikollista ja ajattelematonta toimintaa, jolla oli pitkäkestoiset seuraukset uhreille. Alaikäisten vahingoittavaa seksuaalikäyttäytymistä on tutkittu Suomessa vähän. Tilastokeskukseen on kirjattu vuonna 2020 alle 18-vuotiaan tekemäksi 306 seksuaalirikosta. Kyseessä on piilossa oleva rikollisuuden laji, josta poliisin tietoon tulee vähän tapauksia. Alaikäiset tekijät eivät paljasta vahingoittavaa seksuaalista tekoa vaan teon paljastivat uhrin tai tekijän läheiset tai viranomaiset. (Hackett ym., 2015).

Vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen kohteena olleelle lapselle hyväksikäyttö jättää pitkäkestoisen ja tuskallisen trauman. Uhrin lisäksi myös vahingoittavaan tekoon syyllistynyt lapsi tarvitsee apua. Viranomaisille seksuaalisen teon puheeksi ottaminen on vaikeaa, koska molemmat rikoksen osapuolet ovat lapsia. Tekoon syyllistyneellä lapsella on itsellään usein monia ongelmia, joiden vuoksi hän syyllistyy toista lasta koskevaan seksuaalisesti vahingoittavaan tekoon. (Dillard ym., 2019)

Kansainvälisiä tutkimuksia alaikäisten vahingoittavasti seksuaalikäyttäytymisestä on tehty runsaasti. Useissa tutkimuksissa korostettiin ilmiöön puuttumista kansanterveyden näkökulmasta eikä pelkästään rikosoikeudellisesta näkökulmasta. Rangaistus yksin ei korjaa lapsen tai nuoren vahingoittavaa seksuaalikäyttäytymistä vaan saattaa jopa provosoida toistamaan haitallista käytöstä. (Leroux, Clowb, Motaydec & Seto 2020.) Lastensuojelun sosiaalityöntekijän ominaisuudessa tiedän, että lastensuojeluilmoituksen jälkeen tapaan perheenjäsenet ja minulta vaaditaan sensitiivistä

ammattillisuutta haastatella ja tukea perhettä. Riittämätöntä apua sosiaalityössä on tekijälle ja hänen perheelleen se, että tekijää vain kielletään uusimasta tekoaan. Tutkimuksessaan Balfe, Hackett, Masson ja Phillips (2019) havaitsivat, että vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen syyllistyneelle alaikäiselle tekijälle ja hänen uhrilleen tulisi antaa kokonaisvaltaisia ja heidän tarpeitaan vastaavia palveluja varhaisessa vaiheessa. (vrt. Yoder ym., 2015; Hackett ym., 2015; Yates ym., 2011; Almond ym., 2006.)

Valitsin tutkielman aiheeksi alaikäisten vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen, koska tapaan työssäni lastensuojelun sosiaalityöntekijänä perheitä, joita ilmiö koskettaa. Seksuaalineuvojan koulutus on antanut itselleni valmiuksia työskennellä heidän kanssaan. Tutkielmani tarkastelee ilmiötä tekijän näkökulmasta. Tutkimusraportissani kuvaan tutkimuksen taustaa, tieteellisiä käsitteitä sekä tutkimuskysymyksen, jonka jälkeen esittelen kolmannessa luvussa tutkielman keskeistä aineistoa. Neljännessä luvussa käsitelen aineistosta löytämiäni tutkimustuloksia, jotka jaottelen neljään ryhmään. Viidennessä luvussa esitän johtopäätöksiä tuloksista ja pohdin niiden merkitystä.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TIETEELLISET KÄSITTEET

Tässä kirjallisuuskatsauksessa perehdyn siihen, millaisia alaikäisen vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen johtavia tekijöitä tutkimuksista on löydettävissä. Oletan, että taustatekijöistä on erotettavissa nuoren persoonallisuuden piirteisiin, kiintymyssuhteeseen, perherakenteeseen sekä median ja kaveripiirin vaikutukseen liittyviä tekijöitä. Tässä luvussa esittelen alaikäisen vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen määritelmän. Toisena esittelen sitä, millaisia esitutkintalain mukaisia oikeusseuraamuksia alaikäiseen tekijään kohdistuu. Kolmantena esittelen oikeuskäytännön rinnalla lyhyesti lastensuojelun prosessin, kun alaikäistä vahingoittavaa seksuaalikäyttäytymistä koskevaa lastensuojeluilmoitusta käsitellään. Lopuksi esittelen sosiaalisen oppimisen teorian, jota käytän tutkielmani taustateorian.

2.1 Vahingoittava seksuaalikäyttäytyminen

Lastenpsykiatri Jorma Antikainen ja psykologian tohtori, lastensuojelun asiantuntija Sirpa Taskinen (2006, 39) määrittelevät vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen syyllistyvän tekijän olevan 13-18 vuotiaan nuoren, joka pakottaa toisen henkilön seksuaalisen tekoon manipuloimalla sekä usein myös väkivaltaa käyttäen. Vahingoittava seksuaalikäyttäytyminen on väkivallan laji, jolla on pitkäkestoiset vaikutukset uhuriin. Nuorisopsykiatrian professori ja vastualuejohtaja Riittakerttu Kaltiala-Heino, apulaisylilääkäri Marja Työläjärvi ja johtava lääkäri Markku Eronen (2015) huomasivat, että alaikäisten osalta seksuaalirikoksesta puhuminen ja seksuaalirikolliseksi nimittäminen leimaavat kohtuuttomasti kehitysikäistä tekijää. Tämän vuoksi Suomessa on omaksuttu käsite vahingoittava seksuaalikäyttäytyminen kuvaamaan kaikkea nuorten tekemää vahingollista seksuaalista toimintaa, joka vahingoittaa toista osapuolta. (Kaltiala-Heino ym., 2015, 649)

Vahingoittavaan seksuaalisen käytökseen syyllistyneitä nuoria on tutkimuksissa luokiteltu piirteidensä perusteella erilaisiin ryhmiin. Tutkimustuloksissaan Almond, Canter & Salfati (2006) vahvistivat tuloksena kolme teemoiteltua ryhmää, joihin voitiin liittää 71% tutkituista nuorista (N=300). Ensimmäistä nuorten ryhmää nimitettiin kaltoinkohdelluiksi nuoriksi. Tämän ryhmän nuoret kokivat seksuaalista ja fyysistä väkivaltaa ja laiminlyöntiä perheissään. Toisen ryhmän nuoret tekivät rikoksia, joissa he syyllistyivät muiden rikosten ohella seksuaalirikoksiin. Myös tällä ryhmällä todettiin ensimmäisen ryhmän kaltainen kaoottinen perhetausta sekä nuoren epäsosiaalista käytöstä ja psyykkisiä ongelmia. (Almond ym., 2006.)

Tutkimuksessaan Almond ym.(2006) kutsuivat kolmatta ryhmää kehitysongelmaisiksi nuoriksi, joilla oli diagnosoitu psykiatrisia ja neurologisia häiriöitä sekä oppimisvaikeuksia. Myös heidän taustallaan todettiin olevan epävakainen ja kaltoinkohteleva perhe. Psykiatriset ja neurologiset ongelmat sekä huono koulumenestys vaikuttivat nuorten sosiaalisiin taitoihin. Toistuva, pitkäkestoinen kiusaaminen sai nuoret eristäytymään ikätovereistaan ja siksi he hakeutuivat nuorempien lasten seuraan. Kehitysongelmaisilla nuorilla esiintyi myös sopimatonta seksuaaliväritteistä käytöstä, kuten julkista masturbaatiota, ekshibitionismia sekä tirkistelyä. Tutkimuksen mukaan vahingolliseen seksuaalikäyttäytymiseen syyllistyi useimmin kehitysongelmista kärsivät nuori ja lähes yhtä usein hyväksikäytön taustan omaava nuori.

Tutkimuksessa havaittiin myös ryhmä, joissa havaittiin kaikkien alaryhmien piirteitä. Tekijöiden ryhmittelyyn todettiin auttavan ammattilaisia kohdentamaan oikeita hoito- ja tukitoimia kunkin erityisryhmän tarpeisiin. (Almond ym., 2006.)

Esittelen viimeisenä erityisryhmänä alaikäisen vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen liittyvänä sisarinsestin. Tutkimuksessaan Yates, Allardyce ja Macqueen (2011) totesivat sisarusten välisen hyväksikäytön motiivina kilpailunhalun, kateuden ja katkeruuden. Tutkimuksessa todettiin vahingollisen seksuaalikäyttäytymisen sisarinsestiin syyllistyneillä alkaneen nuoremmalla iällä. Sisaruksiaan hyväksikäyttävät olivat usein itse kokeneet perheissään fyysistä pahoinpitelyä. Tutkimuksessa todettiin, että osalla hyväksikäyttö ilmeni vain sisarusten kesken omassa perheessä, mutta osalla tekijöistä vahingoittava seksuaalikäyttäytyminen laajeni yhteisöön. (Yates ym., 2011.) Antikainen ja Taskinen (2006, 42) havaitsivat sisarinsestin seurauksien olevan yhtä vakavia uhrille kuin seksuaalinen hyväksikäyttö lapsen vanhemman taholta.

2.2 Oikeuskäytäntö ja lastensuojelu

Alaikäistä vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen rikosnimikkeitä ovat kriminologian ja oikeuslääketieteen tutkijoiden Noora Ellosen ja Satu Rantaeskolan ym. (2016, 53) mukaan esimerkiksi; lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen ahdistelu sekä lapsen sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan hallussapito ja levittäminen.

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2020 seksuaalirikoksen tehneistä nuorista 204 olivat 15-17-vuotiaita ja 102 nuorta oli alle 15-vuotiaita. Tutkimuksessaan oikeuspolitiikan instituutin tutkija Teemu Vauhkonen, kriminologian ja oikeustieteen tutkijatohtori Kaakinen ja nuorisotutkimusverkoston tutkimusprofessori Tommi Hoikkala (2021) tarkastelivat seksuaalirikoksista annettuja tuomiota vuosina 2014–2016, josta voitiin todeta, että yli 9 % raiskauksista epäillyistä ja yli 15 % lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä epäillyistä olivat alle 18-vuotiaita. Alaikäisten tekemien osuus epäillyistä seksuaalirikoksista on noussut vuosikymmenessä 10 % ollen nyt 20 %. Luvut vaikuttavat vielä alhaisille. Poliisin mukaan seksuaalirikosten

tilastointi myös alaikäisten osalta on vaikeaa, koska läheskään kaikki tapaukset eivät tule poliisin tietoon. Usein seksuaaliväkivalta tuleekin ilmi vasta aikuisena. (Vauhkonen ym., 2021, 20, 31.)

Alle 15-vuotiaalla tekijällä ei ole rikosoikeudellista vastuuta, jolloin hänen tekemää seksuaalirikosta ei käsitellä oikeudessa eikä tekijälle tuomita rangaistusta totesivat Ellonen ja Rantaeskola ym. (2016). Esitutkinta voidaan kuitenkin suorittaa asianomistajan eli uhrin pyynnöstä esimerkiksi vahingonkorvausvaatimuksen perusteella, jolloin myös alle 15-vuotias tekijä voidaan todeta korvausvelvolliseksi. Esitutkinnan suorittaminen edistää uhrin kuntoutumista siten, että vastuu väärinkäytöksestä osoitetaan oikeuskäytännön mukaisesti tekijälle huolimatta hänen alaikäisyydestään. Alaikäiselle tekijälle esitutkinnan suorittamatta jättäminen voi olla signaali siitä, että hän voi ikänsä puolesta syyllistyä jatkossakin vakaviinkin rikoksiin ilman seuraamuksia. Esitutkinta tulisi suorittaa viivytyksettä, koska sillä nähdään olevan uusia rikoksia ehkäisevä vaikutus. (Ellonen ja Rantaeskola ym., 2016, 77.)

Ellonen ja Rantasalo ym. (2016) jatkoivat, että lastensuojelulain 25 § :n mukaan, jos viranomaisella on syytä epäillä lapsen joutuneen fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kohteeksi, hänen tulee ilmoittaa epäilystään poliisille sekä lastensuojeluun. Ennen lakiuudistusta lastensuojeluviranomaisten oli hankittava konkreettista näyttöä epäilystään ennen tutkintapyynnön tekemistä poliisille. Poliisi harkitsee ja suorittaa tarvittaessa esitutkinnan siitä, onko asiassa syytä epäillä rikosta. Lapsiin kohdistuneissa rikosepäilyissä viranomaisten yhteistyö on tärkeää, koska varhainen konsultointi ja keskustelu edistävät uhrin sekä tekijän osalta rikosasian selvittämistä. Keskinäinen viranomaistyö tukee myös lastensuojelua arvioimaan osapuolille oikea-aikaisia tukitoimia jo esitutkinnan aikana. (Ellonen ja Rantasalo ym., 2016, 77-78.)

2.3 Sosiaalinen oppiminen tutkielman taustateorian

Valitsin kirjalliskatsaukseni taustateoriaksi sosiaalisen oppimisen, myöhemmin sosiaaliskognitiivisen oppimisen teorian, jonka kehitti psykologian emeritusprofessori Albert Bandura. Sosiaalisen oppimisen teoria selittää yksilön sosiaalistumista ja sen vaikutusta itsensä kehittämiseen. Sosiaalisen oppimisen teoria sopii vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen

selittämiseksi, koska Bandura on tutkinut erityisesti nuorten epäsosiaalista aggressiivista käyttäytymistä mallista oppimisen näkökulmasta.

Sosiaalisen oppimisen teorian mukaan ihmiset oppivat käyttäytymistään havainnoimalla malleja, jotka muuttuvat ikäkausittain. Lapsuudessa oman perheen malli on tärkein, mutta leikki-ikäisestä lähtien korostuu kaveripiirin vaikutus. Varhaismurrosiässä mallia otetaan myös median tarjoamista ärsykkeistä. (Bandura 1977, 22-24.) Bandura (1989) erottaa oppimisessa neljä osaprosessia, jotka ovat havainnointi, käsitykset, tuottaminen ja motivaatio. Lapselle tämä tarkoittaa, että hän oppii tarkkailemalla vanhemman käytöstä ja sen seurauksia heille. Myöhemmin lapset oppivat lisää havainnoimalla ihailemiaan ikätovereita tai katselemalla televisiota ja muuta mediaa. Lapset ”säilyttivät” havaintojaan, joita he muunsivat käsityksiksi alkaessaan muistaa havaittuja asioita. Lapsen käyttäytymistä säätelivät suoraan koetut seuraukset, kuten palkitseminen, rankaiseminen tai havainnot muille koituneista seurauksista. Sosiaalisessa oppimisessa havainnoiva oppiminen ei tarkoita kuitenkaan matkimista vaan oppiminen perustuu sosiaaliseen vastavuoroisuuteen. Sosiaalisen oppimisen viitekehys poikkeaa behavioristisesta psykologiasta, jonka mukaan ihminen selittyy ontologisesti pelkän käyttäytymisen perusteella. (Bandura 1989, 21-26.)

Lasten oppimiseen vaikuttaa kielellinen kehitys sekä mallioppiminen, totesi Bandura (1989). Lapset tarvitsevat opetteluvaiheessa palautetta toiminnastaan kyetäkseen kehittämään oppimaansa. Tällöin lapsen motivaatiota oppimiseen tuki hyvä, reagoiva vuorovaikutus vanhempiin. Jos vanhemmat ovat masentuneita tai vihaisia, tällöin lapselle välittyi toiminnastaan jopa vihamielinen palaute. Näin mallinnettu affektiivisuus saa lapsen välttämään uhkaa, mutta he eivät ole oppineet toiminnastaan mitään. Vanhempien osalta hyvä mallinnus on onnistunut, kun lapselle on kehittynyt hyvä itsetunto. (Bandura 1989, 28-32.)

3. TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämän kirjallisuuteen perustuvan tutkielman tarkoitus on selvittää, millaisia taustatekijöitä vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen syyllistyneillä nuorilla on tutkimuksien mukaan todettu. Tutkielman aineistoksi olen valinnut yhdeksän kansainvälistä tieteellistä tutkimusta vuosilta 2002-2020, jotka antavat laajan ja ajankohtaisen käsityksen ilmiön taustatekijöistä.

3.1 Tutkimusmenetelmän kuvaus ja tutkimuskysymykset

Tutkielmani perustuu laadulliseen tutkimusperinteeseen ja tutkimusmenetelmäni on kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kuvaileva tutkimusmenetelmä esittää kuvauksia henkilöistä, tapahtumista tai tilanteesta ja dokumentoi keskeisiä kiinnostavia piirteitä ilmiöstä. Tällöin tutkimuskysymys nostaa ilmiössä esiin näkyvimmit käyttäytymismuodot ja uskomukset. (Hirsjärvi ym., 2009, 138-139.) Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineiston valintaa ohjaavat tutkimuskysymykset, joita aineiston tulee jäsentää, avata ja täsmentää. Aineiston riittävyys määräytyy tutkimuskysymysten laajuuden perusteella muodostuen usein tuoreimmista tutkimuksista. Merkittävin kriteeri on aineiston sopivuus, jonka avulla asiaa tai ilmiötä voi tarkastella tarkoituksenmukaisesti suhteessa tutkittavaan kysymykseen. (Kangasniemi 2013, 295-296.) Tutkielmassani aineistona on alaikäisen vahingollista seksuaalista käyttäytymistä käsittelevät tieteelliset julkaisut.

Tutkimuskysymykseni on; **millaisia taustatekijöitä on löydettävissä, kun nuori syyllistyy vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen.**

3.2 Aineiston valinta

Aloitin kirjallisuushaun aluksi perehtymällä suomenkieliseen aineistoon. Laajensin aineiston hakua kansainväliseen aineistoon, koska ilmiötä on Suomessa tutkittu vähän. Suomessa on tehty laaja kirjallisuuskatsaus alaikäisten vahingoittavasta seksuaalikäyttäytymisestä Antikaisen ja Taskisen toimesta vuonna 2006. Uusin suomalainen tutkimus on Vauhkoson, Kaakisen ja Hoikkalan (2021) tutkimus seksuaalirikosten tekijöistä, tekoilanteista ja ennaltaehkäisemisen mahdollisuuksista. Heidän tutkimuksessaan oli luku alaikäisistä vahingolliseen seksuaalikäyttäytymiseen syyllistyneistä nuorista. Löysin kansainvälisistä e-lehdistä katsaukseni täsmällisesti sopivia tieteellisiä artikkeleita. Päätin tiivistää haun mahdollisimman uusiin tutkimuksiin saadakseni ajankohtaisen tuloksen taustatekijöistä.

Aineistohakuja tein Jyväskylän yliopistontietokannoista, kuten Finna, Arto ja kansainväliset e-lehdet, josta saatoinkin lukea tarvitsemäni artikkelit maksutta. Hain aineistoa myös google scholarin

kautta, Janus-lehden sekä muiden ammattialojen lehtien kautta. Tutkimusten lähdeluettelosta löytyi joitakin tutkimuksia, joita en havainnut tehdessäni muita hakuja.

Aineiston haussa oli aluksi haasteita, sillä enimmäkseen löysin aiheestani tutkimuksia oikeustieteen, psykologian ja lääketieteen alalta. Ne liittyivät vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen terapiamuotojen esittelyyn ja oikeusseuraamuksiin. Tutkimusten lähdeluetteloista havaitsin toistuvia tutkimusten tekijöiden nimiä, jolloin päätin tutkimusten olevan tunnettuja. Kansainvälisiä tutkimuksia lukiessa alkoivat toistua yleisimmät teemat taustatekijöiden selittäjinä. Näistä teemoista muodostui alustava tutkimustulosteni jaottelu. Olin tyytyväinen siihen, että valitsemistani kansainvälisistä tutkimuksista osa oli tehty sosiaalityön ja sosiologian oppialojen viitekehyksistä. Tätä en tietoisesti valinnoissani painottanut, mutta näiden tutkimusten kirjoitustapa vastasi parhaiten tarvitsemaani aineistoa. Valitsin tutkielmani viiteteoriaksi sosiaalisen oppimisen teorian, joita osa valitsemieni tutkimusten tekijöistä oli käyttänyt taustateorianana.

Perehdyin kahteentoista kansainväliseen tutkimusartikkeliin, joista tutkimusaineistoksi valikoitui yhdeksän tutkimusta. Tutkimuksia löytyi paljon, joten saatoin valita eri maiden tutkimuksia. Tässä vaiheessa otsikoin kirjallisuuskatsaukseni tutkimuksien sisältämien aihepiirien mukaan. Valitsin tutkimusaineistoon ainoan havaitsemani suomalaisen tutkimuksen (Savioja ym. 2018), joka perustui nuorten väestöpohjaisiin kyselyihin. Kyselyissä nuoret vastasivat seksuaalista käyttäytymistä koskeviin kysymyksiin. Tutkimusryhmä ei täsmällisesti tutkinut vahingoittavaa seksuaalikäyttäytymiseen liittyvää nuorten joukkoa. Kiinnostuin valitsemistani tutkimuksista, koska, tutkimus pohjautui sosiaalisen oppimisen teoriaan. Sosiaalisen oppimisen teoriaa tutkimuksissaan olivat hyödyntäneet Saviojan ym.(2018) lisäksi kolme muuta tutkimusta. (Burton ym., 2002; Dillard ym., 2019; Hackett ym., 2015.)

Valitsin viisi tutkimusta (Archer ym., 2020; Balfe ym., 2019; Burton ym., 2002; Hackett ym., 2015 & Yoder ym., 2015) sillä perusteella, että ne sisälsivät selittäviä kuvauksia lasten ja vanhempien haastatteluista sekä vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen taustatekijöistä. Archer ym. (2020) tutkimus sisälsi ainoastaan kuuden perheen haastattelun, jolloin pienen tutkimusjoukon vuoksi tutkimuksellinen hyöty jäi vähäisemmäksi, kuten tekijät itsekkin totesivat. Tämän tutkimuksen vahvuus oli kuitenkin narratiivinen kirjoitusote, joka kuvasi erityisen tarkasti perheenjäsenten tunteita ja tekoja seksuaalirikoksen paljastumisen jälkeen.

Taulukko 1 Kirjallisuusaineisto

Tutkielmassa käytetty tutkimuskirjallisuus taulukoituna tekijöiden mukaan:

Kirjoittajat	Julkaisuvuosi ja maa	Julkaisun nimi	Julkaisun tyyppi	Oppiala
Archer E, Nel P, Turpin M. & Barry S.	2020 Iso-Britannia	Parents' perspectives on the parent-child relationship following their child's engagement in harmful sexual behaviour	Tieteellinen artikkeli Journal of Sexual Aggression	Psykologia
Balfe M, Hackett S, Masson H & Phillips J.	2019 Yhdysvallat	The disrupted sociologies of young people with harmful sexual behaviours	Tieteellinen artikkeli Journal of Sexual Aggression	Sosiologia
Burton D, Miller D & Shill C.	2002 Yhdysvallat	A social learning theory comparison of the sexual victimization of adolescent sexual offenders and nonsexual offending male delinquents	Tieteellinen artikkeli Journal Child Abuse & Neglect	Sosiaalityö
Dillard R, Maguire-Jack K, Showalter K, Wolf K & Letsonic M.	2019 Iso-Britannia	Abuse disclosures of youth with problem sexualized behaviours and trauma symptomology	Tieteellinen artikkeli Journal Child Abuse & Neglect	Sosiaalityö Lääketiede
Hackett S, Masson H, Balfe R & Phillips J.	2015 Iso-Britannia	Community Reactions to Young People Who Have Sexually Abused and Their Families: A Shotgun Blast, Not a Rifle Shot	Tieteellinen artikkeli Journal Children & Society	Sosiaalityö
Leroux E, Clowb, K, Motaydec G & Seto M.	2020 Kanada	The Association of Childhood Sexual Abuse With Non-Paraphilic and Paraphilic Sexual Behaviors Among	Tieteellinen artikkeli	Psykologia

		Adolescents Who Have Sexually Offended	The Journal of Sex Research	
Savioja H, Helminen M, Fröjd S, Marttunen M & Kaltiala-Heino R.	2018 Suomi	Adolescent sexual behaviour – family characteristics, parental involvement and associated mental disorders	Tieteellinen artikkeli International Journal of Sexual Health	Lääketiede Psykiatria
Yoder J, Ruch D & Hodge A.	2015 Yhdysvallat	Families of youth who have sexually offended: Understanding shared experiences and moving towards a typology.	Tieteellinen artikkeli Journal of child and family studies	Sosiaalityö
Yoder J, Grady M & Brown A.	2020 Yhdysvallat	Criminogenic Needs as Intervening Factors in the Relation Between Insecure Attachments and Youth Sexual Violence	Tieteellinen artikkeli Journal Sexual Abuse	Sosiaalityö

4 TULOKSET

Tässä luvussa esitän aluksi yhteenvetoa tuloksista ja pyrin osoittamaan vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen taustatekijöitä. Tutkielmani perustuu vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen tekijän näkökulmaan. Tutkimuksista neljässä todettiin alaikäisen tekijän oman seksuaalisen hyväksikäytön kokemusten johtaneen myöhemmin siihen, että he syyllistyivät vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen. (Balfe ym., 2019; Burton ym., 2002; Dillard ym 2019; Leroux ym. 2020.) Vanhemman oman seksuaalisen hyväksikäytön mainitsi tutkimuksessaan Archer ym. (2020). Tutkimuksessaan Balfe ym. (2019) totesivat, että laajemmasta tutkimusryhmästä (N=700) puolet nuorista oli kertonut omasta hyväksikäytöstään.

Seuraavaksi yleisimmäksi taustatekijäksi osoittautui alaikäisen pornon katselu. Tutkimuksessaan Dillard ym. (2019) havainnoivat, että pornografialle altistaminen voi johtaa vahingoittavaan

seksuaalikäyttäytymiseen tiedon puutteen ja oman kokemuksen puuttumisen vuoksi. Tutkimuksessaan Balfe ym. (2019) tekivät mielenkiintoisen havainnon taustatekijöistä. He totesivat haitalliseksi taustatekijäksi pornon katsomisen sekä kuulumisen itse haitalliseen vertaisryhmään. Tutkimuksessaan Leroux ym. (2020) havaitsivat pornon toimineen seksuaalisen aggression lähtökohtana. Heidän tutkimuksen mukaan lapsen oma hyväksikäytön kokemus liittyi myöhempään kiinnostumiseen lapsikohtaisesta pornografiasta.

Tutkimuksissa ei mainittu erityisesti lapsen psykiatrisia diagnooseja, mutta todettiin neurologisten häiriöiden, kehitysviivästymien sekä oppimisvaikeuksien yhteyden alaikäisen vahingolliseen seksuaalikäyttäytymiseen. Tutkimusten kaltoinkohtelun ja kiintymyssuhteen kuvauksissa havaittiin lasten psyykkisiä oireita ja käyttäytymisen ongelmia. Tutkimuksessaan Savioja ym. (2018) havaitsivat masennuksen yhteyden vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen. Lasten psykiatristen tulkintojen todettiin olevan vanhemmille tärkeitä, kun he yrittivät ymmärtää lapsensa syyllistymistä vahingoittavaan seksuaaliseen tekoon. (Archer ym., 2020.) Tutkimuksessaan Yoder ym., (2020) havaitsivat epäjohdonmukaisen ja välttelevän kiintymyssuhteen edistävän emotionaalista eristäytymistä muista ikätovereista. Perherakenteeseen liittyvinä taustatekijöinä mainittiin yksinhuoltajuus, teinivanhemmuus sekä köyhyys. Tutkimuksissa havaittiin ongelmallisen kiintymyssuhteen periytyvän ylisukupolvisesti. (Yoder ym., 2020.)

Valitsin tutkielmani taustateoriaksi sosiaalisen oppimisen teorian osoittamaan yhteyttä siihen, että lapset oppivat väkivaltaisen käyttäytymisen mallista. Sosiaalisen oppimisen teoria tutkielmani viitekehyksenä selittikin hyvin lapsen havainnoivaa oppimista ja oman oppimiskokemuksen merkitystä ensin vanhempien ja myöhemmin kavereiden ja median vaikutuksesta. (Hackett ym., 2015.)

4.1 Tekijän tai vanhemman kokema seksuaalinen hyväksikäyttö

Tutkimukset nimesivät useimmin vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymisen syyllistymiseen taustatekijänä alaikäisen oman kokemuksen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Tutkimuksessaan Leroux, Clowb, Motaynec ja Seto (2020) tutkivat alaikäisten hyväksikäytettyjen seksuaalikäyttäytymistä. Tutkimuksessa havaittiin, että lapsuudessa seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutuminen saattoi johtaa aikaisempaan murrosiän alkamiseen ja seksuaalisen kiinnostuksen

heräämiseen jo lapsena. Tutkimukseen osallistui 162 yli 15-vuotiasta poikaa perheoikeuslinikalta. Kliininen arviointi sisälsi strukturoidun haastattelun, itseraportointiosuuden sekä joissakin tapauksissa riskiarvioinnin. Kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat syyllistyneet fyysiseen seksuaalirikokseen. Uhrien keski-ikä oli yhdeksän vuotta ja uhreista suurin osa 64 % oli tyttöjä. Tekoihin syyllistyneet nuoret jaettiin kahteen ryhmään, jossa ensimmäisen ryhmän nuorilla oli oma kokemus seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Toisessa ryhmässä oli pelkästään seksuaalirikokseen syyllistyneitä nuoria ilman omaa hyväksikäytön kokemusta. (Leroux ym., 2020.)

Tutkimuksessaan Leroux ym. (2020) havaitsivat, miten uhrin oma hyväksikäyttökokemus liittyi parafiiliseen tai ei-parafiiliseen seksuaaliseen käytökseen. Parafiilialla tässä tarkoitettiin voimakkaan seksuaalisen kiihotuksen kokemista lapsista tai pornosta. Oman hyväksikäytön kokemuksen omaavat nuoret myönsivät todennäköisimmin käyttäneensä lapsikohtaista pornoa ja heillä oli myös lapsikohtaisia seksuaalifantasioita. Oma hyväksikäytön kokemus vaikutti nuoren sosiaalisiin taitoihin estäen seksuaalisten ja tunnesuhteiden aloittamisen ikätovereiden kanssa. Tämä johti kiinnostukseen nuoremmista lapsista. Erityisen haitalliset hyväksikäytön kokemukset etenkin pojilla yhdistyessään epäsosiaalisiin piirteisiin lisäsivät hänen riskinottoaan, impulsiivisuutta, seksuaalista aggressiota ja persoonatonta lähestymistapaa seksiin. (Leroux ym., 2020.)

Samaan johtopäätökseen tekijän oman seksuaalisen hyväksikäyttökokemuksen vahingollisuudesta havaitsivat tutkimuksessaan Burton, Miller ja Shill (2002). Hyväksikäyttäjän läheinen suhde ja kyseisen henkilön ihailu vaikutti nuoreen siten, että hän oli valmiimpi omaksumaan vahingoittavaa seksuaalikäyttäytymistä. Miespuolisilla oli taipumus käyttää enemmän pakotteita, jotka vaikuttivat vahvistavan oppimista. Uhrin nuori ikä ja seksuaalinen aggressio havaittiin vaikuttavan siihen, että nuori syyllistyi myöhemmin vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen. Hyväksikäyttötilanteessa uhri tunsi pelkoa ja voimattomuutta, jolloin hänen oli ”näyteltävä” saadakseen itselleen tunteen edes jonkinlaisesta kehonsa ja mielensä hallinnasta. Sosiaalisen oppimisen teorian näkökulmasta hyväksikäytön aikana uhri havainnoi tekijää ja muodosti käsityksenä tekijän saamasta palkinnosta. Palkintona saattoi toimia se, että rikoksentekijän ahdistus väheni hänen loukatessaan seksuaalisesti. Seksuaalinen rikos vaikutti saavan tekijän tuntemaan olonsa myös voimakkaaksi, jolloin hän koki hallitsevansa muita. Sosiaalisen oppimisen teoriaan liittyvä motivaatio vahingollisen seksuaalikäyttäytymisen jatkamiseen saattoi olla tekijän orgasmin saaminen, jota hän ei kyennyt saamaan ”normaalista” seksistä. (Burton ym., 2002.)

Nuorten vahingollista seksuaalista käyttäytymistä liittyen traumaan tutkivat Dillard, Maguire-Jack, Showalter, Wolf ja Letsonic (2019) sosiaalityön kontekstista. Sosiaalisen oppimisen teoria valittiin tähän tutkimukseen siitä syystä, että tutkijoilla oli aiempia havaintoja siitä, että altistuminen seksuaaliselle väkivallalle oli yleisempää seksuaalisesti vahingoittavasti käyttäytyvillä nuorilla kuin muilla nuorilla. Sosiaalisen oppimisen mukaan vihamielistä käyttäytymistä voi oppia havainnoimalla malleja ja omaksua käytös itselleen vahvistamisen seurauksena. Tutkimukseen osallistui 3-18 vuotiaita nuoria yhteensä 950, raportoivat Dillard ym. (2019.) Tutkimusmenetelmänä käytettiin oikeuslääketieteellisessä tutkimuksessa tehtyjä haastatteluja. Haastatteluissa suurin osa nuorista olivat perustelleet ongelmallista seksuaalikäyttäytymistään hyväksikäytölle ja väkivallalle altistumisella. Tutkimuksessa todettiin vahingolliseen seksuaalikäyttäytymiseen syyllistyneillä lapsilla usein traumaattisia kokemuksia, kuten toistuvaa pahoinpitelyä. Nuorista lähes puolet alkoivat käyttäytyä seksuaalisesti aggressiivisesti jo alle 12-vuotiaana. (Dillard ym., 2019.)

Tutkimuksessaan Dillard ym.(2019) totesivat, että seksuaalista väkivaltaa kokeneet nuoret saattoivat sisäistää väkivaltaisen käyttäytymisen ja syyllistyä itse samankaltaiseen tekoon. Tällöin nuoren vahingollinen seksuaalikäyttäytyminen toimi keinona peittää oma kokemus hyväksikäytöstä. Joidenkin nuorten osalta vahingollinen seksuaalikäyttäytyminen toimi selviytymismekanismina, jos ulkoiset ärsykkeet, kuten ahdistuneisuus, suuttumus sekä kielteiset kokemukset jatkuivat. Nuoren traumataustan todettiin lisäävän riskiä syyllistyä myöhempään seksuaalirikokseen. Tästä syystä nuorten hoidossa tulisi hoitaa ensin traumaa ja vasta sen jälkeen perehtyä vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen. (Dillard ym., 2019.) Hyväksikäytön traumaan kuuluu toistuva luonne, jossa syyllisyys itsessään voimistaa seksuaalista halua, havaitsi psykoterapeutti Valerie Sinason (2002.) Hyväksikäytön aikana lapsi voi kokea seksuaalista mielihyvää. Hän saattoi saada seksuaalisesta toiminnasta niin suuren mielihyvän, ettei hän välttämättä saavuta sitä millään muulla toiminnalla. Ammattilaisille onkin tärkeää ymmärtää hyväksikäytön prosessi ja sen seuraukset, jolloin lasta autetaan selviytymään vahingollisesta prosessiin samaistumisesta. (Sinason 2002, 192, 202.)

Toisenlaisen näkökulman alaikäisen vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen toivat haastatteluissa tekoon syyllistyneiden lasten vanhemmat, joiden näkökulmaa on tutkittu kansainvälisestikin vähän, totesivat Archer ym. (2020.) He tutkivat vanhempien suhtautumista lapseensa vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen paljastumisen jälkeen. Tutkimukseen osallistui kuusi vanhempaa, joille

tehtiin psykologin toimesta puolistrukturoitu haastattelu. Tutkimuksessa selvitettiin vanhempien kokemuksia ja heidän antamiaan tulkintoja lapsensa vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen. (Archer ym., 2020) Tutkimukseen osallistunut äiti kertoi oman seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksen aktivoituneen, kun hän sai tietää poikansa syyllistyneen toistuvaan seksuaalirikokseen sisartaan kohtaan. Äiti samastui uhrin, tyttärensä kokemuksiin, jolloin hän koki ristiriitaisesti vihaa ja rakkautta poikaansa kohtaan. Hän tunsu poikansa muuttuneen vahingoittavan seksuaalisen teon jälkeen eikä kyennyt interventioista huolimatta palauttamaan emotionaalista yhteyttä poikaansa. Hänen poikansa sijoitettiin laitokseen. Vanhempien osallistuminen lastensa terapiaan vahingollisen seksuaalisen teon paljastumisen jälkeen oli tärkeää siksi, ettei lapsi uusi tekoaan. (Archer ym., 2020.) Lapsena hyväksikäytetyn vanhemman vanhemmuus näyttäytyi ristiriitaisena kamppailuna, havaitsi sosiaalityön professori Merja Laitinen (2004). Osa vanhemmista pakeni seksuaalista hyväksikäyttökokemustaan päihiteisiin ja vaihtuviin, riistäviin ihmissuhteisiin. Uhriksi joutuneiden vanhempien äitiys tai isyys vaikutti kietoutuneen häpeään tai syyllisyyteen. Tämä ilmeni osalla vanhemmista hallitsemattomana pelkona väärin toimimisesta ja lastensa satuttamisesta. (Laitinen 2004, 256, 261.)

Sosiologian tiedealaan liittyvässä tutkimuksessaan Balfe, Hackett, Masson ja Phillips (2019) tutkivat vahingolliseen seksuaalikäyttäytymiseen syyllistyneiden nuorten ympäristötekijöitä. Tutkimus perustui samaan tutkimusaineistoon kuin alkuperäinen tutkimus (Hackett, Balfe, Masson ja Phillips 2015). Tutkimuksessa haastatellut lapset kuvasivat perheidensä kaoottisia olosuhteita, joissa lasten arkea hankaloitti vanhemman mielenterveysongelma, rikollisuus, perheväkivalta, epäjohdonmukainen tai tiukkaa kasvatus. Vahingolliseen seksuaalikäyttäytymiseen syyllistyneillä nuorilla oli ongelmia koulussa sekä vertaissuhteissa. (Balfe ym., 2019.)

Molempien tutkimusten (Hackett ym., 2015; Balfe ym., 2019) aineisto oli koottu vuosien 1992-2000 aikana lastensuojelun avo- ja asumispalvelujen kautta tietoon tulleista vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen syyllistyneistä nuorista. Tutkimusjoukkoon valikoitui 117 nuorta kaikkiaan 700 nuoren kokonaismäärästä. Tutkimukseen osallistuneista nuorista 63% oli 13-16-vuotiaita. Heistä yli puolet oli kokenut seksuaalista hyväksikäyttöä tai oli itse epäiltyinä seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Tutkittavien vanhemmista 17% oli kokenut itse seksuaalista hyväksikäyttöä. Haastateltujen nuorten seksuaalinen hyväksikäyttö oli voinut jatkua merkittävän

ajan ja kohteeksi olivat saattaneet joutua myös perheen muut lapset. (Hackett ym., 2015; Balfe ym., 2019.)

Yleisin ongelma tutkimukseen osallistuneilla nuorilla oli tulosten mukaan yksinäisyys ja sosiaalinen eristäytyneisyys. (Balfe ym., 2019.) Syinä yksinäisyyteen olivat nuoren rajoittuneet sosiaaliset taidot ja pelot, heikko empatiakyky, huono itsetunto sekä vihamielisyys. Nuoren oman hyväksikäytön kokemuksen havaittiin vaikuttavan tuhoisasti impulssikontrolliin korostaen hänen vallanhaluaan. Näissä tapauksissa nuoren syyllistyminen vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen vaikutti toimivan reaktiona omaan haavoittuvuuteen. Tutkimuksessa todettiin riskiksi nuoren tottuminen hyväksikäyttöön ja väkivaltaan, joka opetti lasta tietynlaiseen seksuaalikäyttäytymiseen. (Balfe ym., 2019.)

4.2 Lapsen psyykkinen pahoinvointi

Antikaisen ja Taskisen (2005, 41) mukaan lääketieteellisissä kliinisissä tutkimuksissa nuoret hyväksikäyttäjät olivat saaneet diagnooseiksi esimerkiksi kontaktihäiriö, epäsosiaalisuus, käytöshäiriö, depressio ja itsearvostuksen puute. Heissä oli havaittavissa myös skitsoidisuutta, välttämiskäyttäytymistä sekä riippuvuuteen liittyviä piirteitä. Kaltiala-Heino (2012, 170) havaitsi kaltoinkohtelun altistavan monille nuoruusiän ja aikuisuuden psykiatrisille häiriöille, kuten mielialan vaihteluille, käytöshäiriöille, ahdistuneisuudelle, päihteiden väärinkäytölle sekä itsetuhoisuudelle.

Vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen syyllistyneiden nuorten psyykkisiä ongelmia tutkimuksissa tuotiin epäsuorasti esiin kaltoinkohtelun kuvauksissa. Lasten psykiatrisilla diagnooseilla, niihin liittyvillä oletuksilla ja uskomuksilla vaikutti olevan keskeinen rooli, jolla vanhemmat selittivät itselleen syytä lapsensa vahingolliseen seksuaalikäyttäytymiseen, havaitsivat tutkimuksessaan Archer ym. (2020.) Vanhemman ymmärrys vahingollisen seksuaalikäyttäytymisen syy-yhteydestä lapsen psyykkiseen sairauteen näytti edistävän vanhempien halua pysyä lapsensa tukena. Joidenkin vanhempien mielessä lapsi jakaantui heidän mielessään hyväksi ja pahaksi. Eriytynyt kuva lapsesta vaikutti johtavan osalla tutkimuksen vanhemmista kaunaan ja jopa pelkoon lapsensa käyttäytymistä kohtaan. Tutkijat olettivat tapahtumien johtaneen siihen, että vanhemmat

traumatisoituivat tapahtuneesta tai olivat sitä jo ennen lapsensa vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen paljastumista. Osa vanhemmista kuvaili suhdettaan lapseensa ennestään etäiseksi ja ristiriitaiseksi. Positiivisena seikkana tutkimuksessa todettiin, että oman terapeutin avun saamisen jälkeen osa vanhemmista motivoitui osallistumaan lastensa terapiaan ja pyrkivät palauttamaan emotionaalista yhteyttä lapsiinsa. (Archer ym., 2020.)

Lapsen psyykkisen pahoinvoinnin taustatekijänä on tärkeää huomioida traumaattiset tekijät, havaitsi psykiatri ja traumatutkija Bessel Van Der Kolk (2014). Lasten kaltoinkohtelu, seksuaalinen hyväksikäyttö ja perheväkivalta aiheuttavat lapselle turvattomuuden tunteita. Lapsen kuuluisi saada vanhemmiltaan huolenpitoa ja suojelua. Jos läheinen onkin väkivaltainen lastaan kohtaan, tämä vie pohjan traumatisoitumiselta suojaavilta tekijäiltä. Tällöin vanhemmat koetaan pelottaviksi ja torjuviksi, jolloin lapsi oppii sulkeutumaan ja tukahduttamaan omat tunteensa. Joutuessaan käsittelemään pelkoa yksin vaarana on, että se johtaa muihin ongelmiin. Lapsen psyykinen ja fyysinen toimintakyky heikkenee, jolloin heistä tulee epätoivoisia, riippuvaisia ja pysyvästi pelokkaita. Heidän ihmissuhteitaan leimaa irrallisuus ja räjähdysalttius. Käsittelemättömän trauman on todettu rasittavan ihmissuhteita pitkäaikaisesti. (Van Der Kolk 2014, 258.)

4.3 ”Paha perhe” ja kiintymyssuhteet

Perheellä on merkittävä vaikutus siihen, miksi lapsi syyllistyy vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen. Tutkimusten mukaan päällekkäiset, pitkään jatkuneet ongelmalliset elämäntilanteet sekä psyykkiset tekijät lapsen elämässä luovat otolliset olosuhteet vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen ilmenemiseen.

Alaikäisten vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen liittyvissä tutkimuksissa on vähän luokiteltu heidän perheidensä toimintamalleja. Tutkimuksessaan Yoder, Ruch ja Hodge (2015) jaottelivat perheet avoimiin ja suljettuihin perhesysteemeihin. Avoimissa perhesysteemeissä nuorille sallittiin seksuaalisia vapauksia ja kodin ilmapiiri oli avoimen seksuaalisesti virittynyt. Vanhemmat harrastivat seksiä lasten nähden ja kohdistivat lapsiinsa seksuaalisia eleitä sekä kannustivat heitä varhaisiin seksikokemuksiin. Lasten varhainen altistaminen pornolle oli hyvin yleinen avoimen perhesysteemin seksuaalikasvatuksen tapa. Ääritapauksissa perheessä ilmeni perheenjäsenten välillä seksuaalista hyväksikäyttöä, jota pidettiin normaalina. Lapset olivat aikaisin itsenäisiä ja

vanhemmat eivät valvoneet nuorten tekemisiä tai kaverisuhteita, jotka mahdollistivat sopimattoman seksuaalisen käytöksen. Perheet olivat kaoottisia ja vanhemmat toimivat huonoina roolimalleina nuorille. Avoimissa perheissä vahingolliseen seksuaalikäyttäytymiseen nuoria altistivat seksuaalisävytteinen ympäristö, pornografian saatavuus ja vanhempien kyvyttömyys valvoa nuorten tekemisiä. Seksuaalirikoksen paljastuttua tekijä ja vanhemmat väheksyivät tekoa, koska heidän perhesysteemissä vahingollista seksuaalikäyttäytymistä ei nähty ongelmana. (Yoder ym., 2015)

Suljetun perheen taustalla oli uskonnollisuus, sotilaallinen tausta tai muu jäykkä uskomus, joiden takia perheenjäsenten käyttäytymistä valvottiin tarkasti, totesivat tutkimuksessaan Yoder ym. (2015). Suljetussa perheessä seksuaalisuus oli tabu. Nuoren vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen paljastuttua kotona, sitä yritettiin peitellä viranomaisilta sekä kieltää tapahtunut teko. Suljetun perheen vuorovaikutussuhteet olivat toisiinsa kietoutuneita, jolloin vanhempi yritti hallita kaikkien perheenjäsentensä käytöstä ja toisaalta halveksivat lapsiaan epäonnistumisista. Perheet vaikuttivat ulospäin normaaleille. Suljetuissa perheissä nuoren vahingollinen seksuaalikäyttäytyminen johtui perheen seksuaaliseen ilmaisuun liittyvistä tiukoista uskonnollisista säännöistä. Suljetuissa ja avoimissa perhesysteemeissä nuorille syntyi vääristynyt käsitys seksuaalisuudesta. Molemmista perhesysteemeistä vanhemmilla saattoi olla erilaisia salaisuuksia, päihde- ja mielenterveysongelmia, köyhyyttä ja traumataustaa. Perheiden kyvyttömyys avun vastaanottamiseen mahdollisti nuoren vahingollisen seksuaalikäyttäytymisen jatkumisen. (Yoder ym., 2015.)

Perhesysteemeissä viitattiin salaisuuksiin ja vanhempien mahdolliseen omaan traumataustaan. Vanhemman huonot lapsuuden kokemukset vaikeuttivat turvallisten kiintymyssuhteiden muodostumista lapsiinsa, havainnoivat tutkimuksessaan Yoder, Gardy, Brown ja Dillard (2019). Tutkijat keräsivät tiedot 200 nuoresta, jotka asuivat omissa kodeissa, nuorisohoitolaitoksissa ja vankilassa. Tutkittavista 70 nuorta oli tehnyt seksuaalisen rikoksen ja ei-seksuaalisen rikoksen oli tehnyt 130 nuorta. Tutkimus toteutettiin vapaaehtoisella kyselyllä, jotka liittyivät nuorten varhaisiin elämäkokemuksiin, kotiympäristöön, kiintymystyyliin, säätelyhäiriöihin, tunteettomuuteen ja rikolliseen käyttäytymiseen. Tuloksissa todettiin vältteleviä ja ristiriitaisia kiintymyssuhteita vanhempien ja lasten välillä. Tällöin lapsi ei luottanut vanhemman hoivaan, jolloin lapset oppivat varhain tyydyttämään itsenäisesti omia tarpeitaan ja välttelemään intiimiä vuorovaikutusta toisten kanssa. Ristiriitaisesti kiintyneissä seksuaalirikoksia tekevissä nuorissa todettiin tunteiden säätely- ja käytöshäiriöitä, jotka ennustivat parafiilista ja epäsosiaalista käyttäytymistä. Osalla tutkimuksen

nuorista todettiin vältteleviä kiintymyssuhteita, joissa nuori reagoi suojelemalla itseään eristäytymällä. Välttelevästi kiintyneillä nuorilla todettiin kyvyttömyyttä empatiaan ja poikkeavaa aggressiivista käytöstä, jonka vuoksi he eivät katuneet tekojaan. (Yoder ym., 2019.)

Kiintymyssuhteessa itsesäätelyn kehittymättömyydellä on vahingollisia vaikutuksia lapsen kehitykseen, havaitsivat lääkäri Jari Sinkkonen ja psykologi Mirjam Kalland (2002). Ristiriitaisesti ja välttelevästi kiintynyt lapsi ei voinut tietää, kuinka vanhempi tuli reagoimaan tietyissä tilanteissa hänen käyttökseen. Tällöin lapsesta tuli ylivilittynyt ja hän saattoi pyrkiä varmistamaan vanhemman huomion yliampuvalla käytöksellään. Tunteiden yliampuvuus johtui siitä, ettei vanhempi varhaisvaiheessa ollut osallistunut vauvan tunnetilojen kannatteluun ja säätelyyn. Tällöin lapsen itsesäätely kehittyi heikosti. (Sinkkonen & Kalland 2002, 210-211.)

Perheiden moniongelmaisuuksia havainnoi tutkimuksessaan Balfe ym. (2018) kuvatessaan kaaosmaisissa kotioiloissa asuvia nuoria. Nuoret olivat kokeneet kodeissaan vanhemman taholta pahoinpitelyä, laiminlyöntiä ja seksuaalista hyväksikäyttöä. Useilla nuorilla oli vaikeuksia koulussa ja sosiaalisissa suhteissa. Vanhemmat eivät pystyneet asettamaan rajoja lapsille ja heidän äitinsä sallivat isäpuolten kurittaa lasta. Usein vanhemmat eivät tieneet, missä lapset oleilivat milloinkin. Kriisitilanteissa vanhemmat ylireagoivat, jolloin he eivät kyenneet tukemaan lapsiaan. (Balfe ym. 2018.) Tutkimukseen liittyvissä sosiaalityöntekijän asiakirjoissa kerrottiin äidin sulkeneen lapsensa ajoittain tyhjän huoneeseen, josta poistettiin ovenkahvat. Lapselta saatettiin evätä ruoka rangaistuksena huonosta käytöksestä. Myös seksuaaliset rajat puuttuivat perheissä, kun vanhempi näytti lapselle pornovideoita. Lasten pahoinpitely oli myös emotionaalista, jolloin heitä vähäteltiin, jätettiin huomiotta, puhuteltiin vihamielisesti ja heille huudettiin sopimattomalla tavalla. Tutkimuksen mukaan 26% lapsista todisti toistuvaa perheväkivaltaa. Perheissä äidit saattoivat kerta toisensa jälkeen löytää uuden väkivaltaisen kumppanin, joka saattoi pahoinpidellä myös perheen lapsia. Eräs tutkimukseen osallistunut lapsi ”ei halunnut muistaa menneisyyttä, koska kipua oli liikaa”. (Balfe ym., 2018.)

Suomalaiset tutkijat Savioja, Helminen, Fröjd, Marttunen ja Kaltiala-Heino (2018) raportoivat tutkimuksessaan tekijöitä, joilla vanhempien osallistuminen, perherakenne, vanhemman masennus sekä rikollisuus liittyvät nuorten riskialttiiseen seksuaaliseen käyttäytymiseen. Tutkimuksessaan he sovelsivat sosiaalisen oppimisen teoriaa, jonka mukaan nuori oppii vanhempiensa sekä

ikätovereidensa sosiaalista käyttäytymistä. Tutkimusaineistona käytettiin Terveyden- ja hyvinvointilaitoksen ja Väestöliiton kouluterveyskyselyä (2013), joka toteutettiin anonyyminä luokkahuonekyselynä. Kyselyyn osallistui lähes 187 000 nuorta. Tutkimuksessaan Savioja ym. (2018) nostivat esille merkittävänä tekijänä nuoren riskialttiiseen seksuaaliseen käyttäytymiseen murrosiässä elämisen yksinhuoltajaperheessä, teinivanhemmuuden, vanhemman matalan koulutuksen sekä perheen köyhyyden. Teini-ikäiset vanhemmat ovat itse olleet teini-ikäisten lapsia, jolloin ylisukupolvisesti periytyi huono koulutustaso. Riittämätön vanhemmuus ja huono keskinäinen vuorovaikutus nuoren kanssa altisti nuoren masennukseen. Myös vanhemman oma masennus nähtiin riskinä nuoren masentumiseen. (Savioja ym., 2018.)

Sosiaalisen oppimisen teorian mukaan vanhemmalla oli ensin sosiaalisesti merkittävämpi rooli opettajana kuin ikätovereilla. (Savioja ym. 2018.) Kun epäsosiaaliset vanhemmat eivät kyenneet enää rajoittamaan nuoren alkavaa huonoa käytöstä, jonka seurauksena nuori hakeutui poikkeavaan kaveripiiriin. Rikollisen kaveripiirin mukana nuori syyllistyi rikoksiin ja riskialttiille seksuaaliselle käyttäytymiselle. Tutkimuksen mukaan nuoren varhainen seksin aloittamisikä oli yhteydessä masennukseen ja rikolliseen käyttäytymiseen. Nuoren epäsosiaalisuuden nähtiin johtuvan huonosta vanhemmuudesta, joka tarkoitti epäjohtonmukaista kasvatusta ja kuria, huonoa valvontaa sekä vanhemman heikkoa osallistumista nuoren elämään. Tutkimuksensa vahvuutena tutkijat mainitsivat suuren otoskoon, mutta tutkimuksen uskottavuutta heikensi tutkimusmenetelmänä käytetty itseraportointi. Itseraportoinnissa saattoi määritellä itsensä masentuneeksi ilman lääketieteellistä diagnoosia. (Savioja ym., 2018.)

”*Pahan perheen*” leima vaikutti syvenevän, kun tieto perheen lapsen syyllistymisestä vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen tuli julkiseksi alaikäisen asuinympäristössä. Tutkijat Hackett, Masson, Balfe ja Phillips (2015) nimesivät tutkimuksensa ”*A Shotgun Blast, Not a Rifle Shot*”. Otsikon mukaisesti tutkimus havainnoi vahingollisen seksuaalikäyttäytymisen paljastumisesta seurannutta laajaa negatiivista vaikutusta yhteisöön. Alaikäisen vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen paljastuminen aiheutti tekijälle ja hänen perheelleen kärsimystä ja leimautumista. Yhteisön asukkaiden reaktiot vaihtelivat sanallisesta nimittelystä leimaamiseen, nuoren hylkäämiseen ja jopa fyysisiin hyökkäyksiin nuorta ja perheen kotia kohtaan. Tekijänuoria nimiteltiin turmeltuneiksi, aloitteleviksi seksuaalirikolliseksi, jotka tarvitsivat valvontaa ja rangaistuksia. Teon paljastumisen seurauksena perhe saattoi eristäytyä muusta yhteisöstä ja koki

jopa painostusta muuttamaan pois omasta kodistaan. Sisaruksia kiusattiin koulussa ja vanhemmat saattoivat menettää työnsä seksuaalirikoksen paljastuttua yhteisössä. Tutkimuksessaan Hackett ym. (2015) kartoittivat myös, kenen kautta tieto nuoren syyllistymisestä seksuaalisesti vahingoittavaan tekoon tuli ilmi. Eräessä tapauksessa uhriksi joutuneen neljävuotiaan pojan äiti paljasti naapureille, että tekoon oli syyllistynyt 12-vuotias yhteisössä asuva poika. Muita rikoksen paljastajia yhteisössä olivat hyväksikäyttäjän sisar, paikallislehti, poliisi ja sosiaaliviranomaiset. (Hackett ym., 2015.)

4.4 Pornografia ja kaverit

”Pornossa kukaan ei sano ei – eikä pahoita mieltään” tutkielmani nimi on lainattu Manne Forsbergin (2005) nuorille suunnatusta seksioppaasta. Seksioppaan mukaan porno vääristää sukupuolirooleja ja asettaa vaatimuksia poikien ja tyttöjen käytökselle. Pornossa annetaan väärä mielikuva siitä, että tyttöjen täytyy olla mieliksi ja poikien haluta koko ajan. Pornoelokuvissa välittyy vääristynyt viesti siitä, että naisella on lupa hallita aktia vain jos mies on siihen käsenyt. Moni nuori omaksuu lueteltuja uskomuksia vielä tänäkin päivänä pornoa katsellessaan. (Forsberg 2005, 121.)

Tutkimuksessaan Dillard ym. (2019) havaitsivat lasten sopimattoman seksuaalisen käyttäytyminen vahvistuvan pornoa katselemalla. Porno vääristi kuvaa seksistä, josta lapsi ei vielä tiedä eikä hänellä ole siitä kokemusta. Sosiaalisen oppimisteorian mukaan lapset ottivat mallia pornovideoista ja jäljittelevät videon tapahtumia tosielämässä. Porno katsellessaan alaikäiset oppivat poikkeavaa ja epäsosiaalista tapaa intiimistä suhteesta. Runsaan pornon katselun nuoruudessa nähtiin ennustavan seksuaalisesti vahingoittavaa käytöstä. Pornon katselua vahingollisempaa lapselle oli kuitenkin todellinen tai uhkaava hyväksikäyttö. (Dillard ym., 2019.)

Lapsuuden seksuaalisen hyväksikäytön kokemus lisäsi kiinnostusta lapsipornosta havaitsivat tutkimuksessaan Leroux ym. (2020.) Lisääntynyttä pornon katselua havaittiin seksuaalirikoksiin syyllistyneillä nuorilla. Runsaan pornon katselu vaikutti edistävän nuorten miesten persoonatonta lähestymistapaa seksiin sekä lisäävän seksuaalista aggressiota. Riskialtis seksuaalikäyttäytyminen nuorella ennusti myös päihteiden käyttöä ja rikollisuutta. (Leroux ym.,2020.) Tutkimuksessaan Balfe ym. (2019) tutkivat kaoottisia kotioloja, joissa seksuaaliset rajat puuttuivat. Vanhempi saattoi

näyttää lapselle pornovideoita tai lapsi joutui näkemään sisarensa hyväksikäyttöä. Sosiaalityöntekijät olivat havaitsivat näissä perheissä myös epäluonnollisin läheisiä suhteita. (vrt. Yoder ym., 2015.) Nuori altistui vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen pornon katselun sekä erittäin seksuaalisen tai aggressiivisten vertaisryhmien kohtaamisen vaikutuksesta. (Balfé ym., 2020.)

Porno on tutkimuksien mukaan merkittävä riskitekijä, joka altistaa lapsen seksuaalisesti vahingoittavaan käytökseen. Seksuaaliantuntijat Katriina Bildjuschkin ja Susanna Ruuhilahti (2010) havaitsivat pornon katsomisen aiheuttavan lapsille ja nuorille seksuaalista virittyneisyyttä, jota he eivät osaa vielä käsitellä. Pornossa seksiä esitetään kuvin ja sanoin ilman peittelyä. Seksi esitetään mekaanisena tapana tyydyttää seksuaaliset tarpeet ja saada nautintoa piittaamatta kumppanin toiveista. Pornoelokuvissa esitetty seksi luo suorituspainetta, vääriä stereotypioita sekä riittämättömyyden tunteita. Porno myös ohjaa tunteettomuuteen toista osapuolta kohtaan, kun pornoelokuvissa seksi näytetään tuntejakin kestävänä nautinnon jatkumona tai alistamisen kuvauksena. (Bildjuschkin ym., 2010, 42-43.) Psykoterapeutti Paula Hall (2019) havaitsi, että pornon katselu on erityisen tehokas tapa käsitellä kipeitä tunteita. Jos perheessä ei ilmaista tunteita lainkaan tai ilmaistaan voimakkaasti lasta pelottavalla tavalla, molemmat tunteiden ilmaisutavat jättävät lapsen yksin käsittelemään vihan, surun, yksinäisyyden ja menetyksen tunteita. Lapsi löytää seksistä tavan turruttaa tunteita ja tyyntyyttää itseään. Riippuvuus pornon katseluun saattoi kehittyä niin voimakkaaksi, ettei negatiivisia tunteita koeta lainkaan. Jatkuessaan pornoriippuvuus johtaa nuoren seksuaalisen kehityksen vääristymiseen. (Hall 2019, 56-57.)

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkielmani käsittelee alaikäisen vahingoittavaa seksuaalikäyttäytymistä ja siihen johtavia taustatekijöitä. Suomessa ilmiötä on tutkittu vähän, joten pääasiallisin tietolähteeni olivat kansainväliset tieteelliset artikkelit alan julkaisuissa. Taustateorianani käytin sosiaalisen oppimisen teoriaa, joka vaikutti sopivalle tavalle selittää alaikäisen vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen taustatekijöitä ja niiden vaikutusta nuorelle.

Tutkielmani johdannossa Timosen (2019) artikkelissa kerrottiin 13-vuotiaan hyväksikäyttäjän vahingoittavasta seksuaalikäyttäytymisestä lasten kesäleirillä. Artikkelissa ei kerrottu

hyväksikäyttäjän taustaan liittyviä tekijöitä, mutta aineistoni mukaan vahingoittavaan tekoon syyllistyneen lapsen elämäntilanteessa havaitaan useita samaan aikaan vaikuttavia haastavia taustatekijöitä. Vahingolliseen seksuaalikäyttäytymiseen linkittyy tutkimusaineiston mukaan useita taustatekijöitä lähtien alaikäisen omasta psykopatologiasta kaoottiseen kotiympäristöön ja kouluvaikeuksiin sekä poikkeavan kaveripiirin ja pornografisen materiaalin vaikutuksiin. Tutkimuksessaan Balfe ym. (2019) havaitsivat kaoottisessa kodissa ongelmia talouden ja kodin hoidossa sekä lasten perushoidossa. Vanhemmat eivät kyenneet laittamaan lapsille johdonmukaisia rajoja. Myös lasten omat terveydelliset ja käyttäytymiseen liittyvät haasteet ruokkivat kaaoksen jatkumista. Kaoottisissa perheissä seksuaaliset rajat puuttuivat, jolloin lapset altistuivat varhain seksuaalisille ärsykeille pornon tai oman seksuaalisen hyväksikäytön takia. (Balfe ym., 2019.)

Useiden tutkimusten mukaan alaikäisen vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen taustatekijänä todetaan usein tekijän oman seksuaalinen hyväksikäyttökokemus. (Balfe ym., 2019; Burton ym., 2002; Dillard ym 2019; Leroux ym. 2020.) Tutkimuksessaan Burton ym.(2002) havainnoivat alaikäisen syyllistyvän vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen oman seksuaalisen hyväksikäytön kokemuksen tai ympäristöstä tulevien ärsykkeiden seurauksena. Sosiaalisen oppimisen teorian mukaan ärsykkeen toistaminen ja pitkä kesto lisäsivät kykyä toistaa havaittuja asioita. Seksuaalinen trauma vaikutti johtavan oppimiseen siksi, että hyväksikäytetyllä lapsella oli seksistä erilaista tietoa kuin ei-hyväksikäytetyllä lapsella. (Burton ym., 2002.) Itselleni alaikäisen oman hyväksikäytön kokemus vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen taustatekijänä oli yllättävä tieto. Tutkijana minulla herää kysymys, että miksi osa hyväksikäytetyistä nuorista ei syyllisty vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen. Miksi he eivät olleet mallintaneet aiempaa omaa hyväksikäytön kokemuksestaan vahingoittavaksi seksuaalikäyttäytymiseksi.

Tutkimuksessaan Almond ym. (2006) havaitsivat, ettei enemmistöllä vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen syyllistyvistä nuorista ollut tiettyä yhdistävää piirrettä. Osalla tekijöistä vahingoittava seksuaalikäyttäytyminen ilmeni vain nuoruusiässä ja saattoi olla vain yksittäinen teko nuoren vaikeassa elämäntilanteessa. (Almond ym., 2006; kso Hackett ym., 2015.) Oman lastensuojelun työkokemukseni perusteella ja seksuaalineuvojana tiedän, että alaikäisiä vahingolliseen seksuaalikäyttäytymiseen syyllistyneitä leimataan negatiivisesti ryhmänä tietämättä nuoren henkilön rikoskäyttäytymisestä. Tutkimuksessaan Hackett ym. (2015) havaitsivat yhteisön reaktioilla olevan merkittäviä negatiivisia seurauksia vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen

syllistyneille alaikäisille. Jotkut nuoret olivat peloissaan ja vainoharhaisia, jolloin he vetäytyivät kontakteista hallitakseen tunteitaan. Tällöin pelko saattoi vahvistaa nuoren riskiä uusien tekonsa. Osa nuorista sisäisti yhteisön negatiiviset reaktiot ja alkoi hävetä itseään. Häpeä esti heitä hakeutumasta hoitoon. (Hackett ym., 2015.) Katsauksessaan Kaltiala-Heino ym. (2015) totesivat alaikäisen vahingoittavan seksuaalikäyttäytymisen herättävän voimakkaita, negatiivisia tunteita perheissä sekä työyhteisöissä. Järkytystä aiheutti erityisesti kuvaus alaikäisen vahingoittavasta seksuaaliteosta sekä tekijän negatiivinen asenne. (Kaltiala-Heino ym., 2015, 653-654.) Lastensuojelun sosiaalityöntekijänä olen havainnut, että opettajilla, varhaiskasvatuksen henkilökunnalla ja sosiaalityöntekijöillä on ristiriitaisia tunteita ja vähän tietoa ilmiöstä kohdatessaan vahingoittavaan seksuaaliseen tekoon syöllistynyt alaikäinen ja hänen perheensä. Seksuaalineuvojana minusta on luontevaa käydä keskustelua lomakkeiden avulla ja arvioida samalla asiakkaan tarvitsemaa tukea. Ehdotankin, että sosiaali- ja perhetyössä olisi luontevaa vanhemman ja nuoren kanssa lomakkeen avulla kartoittaa lapsen ongelmallisen käyttäytymisen lisäksi myös hänen seksuaalikäyttäytymistä. Koulun seksuaalikasvatuksen osana voisi kehittää omaa kyselylomaketta nuoren seksuaalikäyttäytymisen kartoittamiseen. Kyselyyn vastatessaan nuoret voisivat varhaisessa vaiheessa tuoda esiin heidän omaan seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen liittyviä huolia. Kyselyn luonnollisesti voisi tehdä myös lapselle tuttu perhetyöntekijä tai nuorisohjaaja. Nykyisin nuoret ovat seksiasioissa valveutuneita, mutta haastavimmalle nuorisoryhmälle ammattilaiselle hakeutuminen ei ole vielä luontevaa.

Seksuaalineuvojana arvelen, että nuoret aloittavat seksielämän aikaisessa vaiheessa, jolloin heillä ei vielä ole kykyä suojata omaa kehoaan. He eivät uskalla kieltäytyä seksikumppanin vaatimista epämiellyttävistä pyynnöistä. Tutkimusaineistossa todettiin taustatekijänä toistuva ja pakottava altistuminen pornografiselle materiaalille. Myös epäsosiaaliset ja seksuaalisesti kokeneemmat kaverit altistivat heikon itsetunnon omaavan nuoren vahingollisen seksuaalikäyttäytymisen oppimiseen. Albert Bandura (1989) koki tutkimuksessaan, että pornon katselu ja epäsosiaalinen kaveripiiri aktivoi nuorena psykologisia vaikutuksia, kuten emotionaalista kiihottumista. Näiden tunnereaktioiden seurauksena nuoret olivat valmiimpia omaksumaan asenteita, arvoja sekä suhtautumaan emotionaalisesti tiettyjä ihmisiä ja asioita kohtaan. (Bandura 1989, 23.) Johtopäätöksensä toteaa, että alaikäisen seksuaalisoitunut käytös pornon katselun tai muun ärsykkeen seurauksena vahingoittaa ympäristössä muiden lasten lisäksi häntä itseään. Ystävyysuhteiden muodostaminen vaikeutuu, kun alaikäinen näkee muut lapset seksiobjekteina.

Välittelevä ja ristiriitainen kiintymyssuhde havaittiin tutkimusaineistossa taustatekijäksi, joka sosiaalisen oppimisen teorian mukaan voi periytyä ylisukupolvisesti. Vanhemman oma ongelmallinen kiintymyssuhde lapsuudessaan heijastui hänen kykyynsä luoda emotionaalinen suhde lapseensa. Sosiaalisen oppimisen teorian kautta havaitaan, että kaaosperheissä lapsen elämää varhaislapsuudesta asti siivittävät monet negatiiviset oppimishaasteet eri ikävaiheissa. Ylisukupolvisuus luo ilmiöstä tekijän näkökulmasta lohduttoman kuvan. Toivoa ilmiöön tuo tekijän vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen puuttuminen ja avun tarjoaminen varhaisessa vaiheessa. Toivon luomista on tutkimustiedon lisääminen aiheesta, viranomaisten kouluttaminen sekä koulujen kampanjointi seksuaaliväkivaltaan liittyvistä aiheista. Jokainen tutkimusaineistossa havaittu taustatekijä ansaitsisi oman tarkemman analyysin ja parannusehdotukset. Useat tutkimukset mainitsivat puutteena sen, että alaikäisten vahingolliseen seksuaalikäyttäytymiseen syyllistyneiden vanhempien näkökulmaa on tutkittu vähän. Tutkimusten vähyys todennäköisesti johtuu vanhempien kokemasta häpeästä tai halusta suojella lastaan kieltämällä vahingoittava seksuaalinen teko paljastumisen jälkeen. Tekijän perheessä on usein sisarusia, jotka myös kärsivät. Seuraavaksi minua kiinnostaa tutkia vanhempien ja sisarusten näkökulmaa, kun tieto alaikäisen vahingoittavasta seksuaalikäyttäytymisestä paljastuu.

Aloittaessani tekemään kirjallisuuteen perustuvaa tutkielmaani koin, että ilmiötä on tutkittu Suomessa vähän. Kansainvälisesti alaikäisen vahingoittavaa seksuaalikäyttäytymistä on tutkittu monipuolisesti vuosien ajan, joten ilmiö tulee Suomessakin enemmän tunnetuksi tutkimustiedon lisääntyessä. Tutkielman työstäminen oli tunnepitoinen prosessi, jossa erityisesti tutkijoiden kuvaukset tutkimuksiin osallistuneiden lasten kaltoinkohtelun tavoista lisäsivät omaa ymmärrystä tekijän haavoittavista taustatekijöistä. Tutkimuksessaan Balfe ym.(2019) havaitsivat, että on tärkeää välttää liiallista samaistumista väkivallantekijöihin, kun tekijöitä kuvataan vain haavoittuvuuden näkökulmasta. Tekijät tulevat huonoista olosuhteista, mutta he aiheuttavat käyttäytymisellään pitkäkestoista henkistä ja fyysistä kärsimystä toisille lapsille. Huolimatta seksuaalisten tekojen vakavuudesta tulisi muistaa, että hyväksikäyttäjät ovat myös lapsia, jotka tarvitsevat hoitoa. Rankaiseminen ja leimaaminen ei auta heitä luottamaan aikuisten apuun eikä anna heille uskoa parempaan tulevaisuuteen. (Balfe ym., 2019.) Kirjoitin tutkielmani reflektointipäiväkirjaan tutkimuksen alkuvaiheessa, että ymmärtääkö alaikäinen tekijä itse taustatekijöidensä vaikutuksen vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseensä. Tämä oivallus auttoi minua valitsemaan tutkimusaineistoni sellaiseksi, joka luo ymmärrystä vahingoittavaan tekoon

syyllystyneen tekijälapsen näkökulmaan. Tutkimusaineiston valintaan liittyen Laitinen (2004) totesi valitun tutkimusaineiston rakentavan tutkimuskohdetta. Sensitiivistä ja piilossa olevaa ilmiötä tutkittaessa tutkijan tulisi tiedostaa mistä ja mitä tietoa tuotetaan. Aineistovalinnat piirtävät ilmiöstä kuvan ja ohjaavat lukijan ajattelua. (Laitinen 2004, 84.) Oma tietämykseni tutkielman tekoprosessin aikana alaikäisen vahingoittavasta seksuaalikäyttäytymisestä lisääntyi kansainvälisten tutkimusten myötä ja innostaa minua jatkossa rohkeammin puhumaan ilmiöstä sekä puuttumaan alaikäisen vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen.

6 LÄHTEET

Almond L, Canter D & Salfati G. 2007. Youths who sexually harm: A multivariate model of characteristics. *Journal of Sexual aggression* 12:2, 97-114.

<https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/full/10.1080/13552600600823605>

Luettu 17.12.2021.

Antikainen J & Taskinen S. 2006. Seksuaalisesti hyväksikäytettyjen lasten ja lapsia hyväksikäyttäneiden nuorten hoito. Helsinki : Stakes

Archer E, Nel P, Turpin M. & Barry S. 2020. Parents' perspectives on the parent-child relationship following their child's engagement in harmful sexual behaviour. *A Journal of Sexual aggression*. 26:3, 359-371.

<https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/full/10.1080/13552600.2019.1649479>

Luettu 15.12.2021

Balfe M, Hackett S, Masson H & Phillips J. 2019. The disrupted sociologies of young people with harmful sexual behaviours. *Journal of Sexual aggression*. 25:2, 177-192.

<https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/full/10.1080/13552600.2019.1589003>

Luettu 19.12.2021.

Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Bandura A. (1989). *Annals of child development*. Vol 6. Six theories of child development. Stanford University. JaiPress: Greenwich. 1-60.

<https://www.uky.edu/~eushe2/Bandura/Bandura1989ACD.pdf> Luettu 10.12.2021.

Bildjuschkin K & Ruuhilahti S. 2010. Puhutaan seksuaalisuudesta. Ammatillisia kohtaamisia sosiaali- ja hoitotyössä. Helsinki: Kirjapaja

Burton D, Miller D & Shill C. 2002. A social learning theory comparison of the sexual victimization of adolescent sexual offenders and nonsexual offending male delinquents. *Journal of Child Abuse*

and Neglect 26:9, 893-907.

<https://www-sciencedirect-com.ezproxy.jyu.fi/science/article/pii/S0145213402003605>

Luettu 2.1.2022.

Dillard R, Maguire-Jack K, Showalter K, Wolf K & Letsonic M. 2019. Abuse disclosures of youth with problem sexualized behaviors and trauma symptomology. *Journal of Child Abuse & Neglect* 2:88, 201-211.

<https://www-sciencedirect-com.ezproxy.jyu.fi/science/article/pii/S014521341830440X>

Luettu 3.1.2022.

Ellonen N, Joki-Erkkilä M, Korkman J, Lahtinen I, Mantila A, Rantaeskola S, Salovartio L, Mia Tuominen M & Tupola S. 2016. Lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosepäilyjen tutkinta. Teoksessa Ellonen ja Rantaeskola (toim.). Oppikirja. Poliisiammattikorkeakoulu. Tampere: Juvenes print.

Forsberg M. 2005. Kalun käyttöopas. Johdatus rakkauteen, tunteisiin ja sukupuolielämään. Juva: WSOY.

Hackett S, Masson H, Balfe R & Phillips J. 2015. Community reactions to young people who have sexually abused and their families: A shotgun blast, not a rifle shot. *Journal of Children & Society* 29, 243-254. <https://onlinelibrary-wiley-com.ezproxy.jyu.fi/doi/full/10.1111/chso.12030>

Luettu 13.1.2022.

Hall P. 2019. Koukussa seksiin. Latvia: Livonia Print.

Hirsjärvi S, Remes P & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Kaltiala-Heino R. 2012. Lasten kaltoinkohtelu – oireet ja ongelmat nuoruusiässä. Teoksessa Söderholm A ja Kivittie-Kallio S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. (2.painos) Helsinki: Duodecim 168-176.

Kaltiala-Heino R, Työläjäarvi M & Eronen M. 2015. Vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen syyllistyvät lapset. Katsaus. Duodecim 131, 649-655.
https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100169/vahingoittavaan_seksuaalikayttaytymiseen_2015.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 9.9.2021.

Kangasniemi, M., Utrianen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P., Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: Eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. Hoitotiede 25:4, 291- 301. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy. Luettu 8.2.2022.

Laitinen M. 2004. Häväistyt ruumiit, rikotut mielet. Seksuaalisuuden rasittama äitiys ja isyys. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Leroux E, Clowb K. Moytaydec G. & Seto M. 2020. The association of childhood sexual abuse with non paraphilic and paraphilic sexual behaviors among adolescents who have sexually offended. The Journal of Sex research 57:9, 1189–1201.
<https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/00224499.2020.1749821?download=true> Luettu 3.1.2022.

Savioja H, Helminen M, Fröjd S, Marttunen M & Kaltiala-Heino R. 2018. Adolescent sexual behavior – family characteristics, parental involvement and associated mental disorders. International Journal of Sexual health 30:3, 295-308.
<https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/19317611.2018.1494077?needAccess=true> Luettu 4.1.2022.

Sinason V. 2002. Hymyily, nieleksiminen, oksetus ja tylsistyminen: Seksuaalisen hyväksikäytön vaikutus lapseen. Teoksessa S. Haaramo ja K. Palonen(toim.) Trauman monet kasvot. Psykkinen trauma sisäisenä kokemuksena. Therapie-säätiö. Pieksämäki: RT- Print. 188-203.

Sinkkonen J & Kalland M. 2002. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino.

Tilastokeskus 2021. Saatavilla sähköisesti osoitteessa

[https://www.stat.fi/til/rpk/2021/03/rpk_2021_03_2021-10-15_tie_001_fi.h]

Timonen V. 2019. ”Poika oli vasta 13-vuotias, mutta teki Hanna pojille jotain peruuttamatonta.”

Artikkeli Helsingin Sanomissa 26.9.2019. Luettavana sähköisesti osoitteessa.

[<https://www.hs.fi/paivanlehti/26092019/art-2000006251041.html>] Luettu 2.12.2021.

Van Der Kolk B. 2014. Jäljet kehossa. Trauman parantaminen aivojen, mielen ja kehon avulla.

5.painos.Tallinna: Raamatutrukikoja OÜ.

Vauhkonen T, Kaakinen M & Hoikkala T. 2021. Seksuaalirikosten tekijät, tekotilanteet ja

ennaltaehkäisemisen mahdollisuudet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja

2021:56. Nuorisotutkimusverkosto ja Helsingin yliopiston kriminologian ja oikeuspolitiikan

instituutti (Krimo). <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163523>

Luettu15.12.2021.

Yates P, Allardyce S & MacQueen S. 2012. Children who display harmful sexual behaviour:

Assessing the risks of boys abusing at home, in the community or across both settings. Journal of sexual aggression 18:1, 23-35.

[https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/13552600.2011.634527?](https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/13552600.2011.634527?needAccess=true)

[needAccess=true](https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/13552600.2011.634527?needAccess=true) Luettu 27.12.2021.

Yoder J, Ruch D & Hodge A. 2015. Families of youth who have sexually offended: Understanding

shared experiences and moving towards a typology. Journal of child and family studies 25:5,

1581-1593. <https://www.proquest.com/2172aac9-53ad-49e9-85f8-cb1ca13a8a7d> Luettu10.2.2022.

Yoder J, Grady M & Brown A. 2020. Criminogenic needs as intervening factors in the relation

between insecure attachments and youth sexual violence. Journal of Sexual abuse 32:3, 247-272.

<https://journals-sagepub-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1177/1079063218821108> Luettu 4.12.2021.